

ชุมชนกับวิทยาศาสตร์พลเมือง

กลยุทธ์สู่การขับเคลื่อนเป้าหมายการอนุรักษ์ 30x30

ชุมชน

ชุมชนผู้อยู่กับป่า คือหัวใจในการจัดการและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกพื้นที่คุ้มครอง ซึ่งครอบคลุมป่าชุมชนทั้งป่าบกและป่าชายเลน พร้อมเชื่อมงานอนุรักษ์จากระดับพื้นที่สู่ระดับประเทศและระดับโลกตาม เป้าหมาย 30x30 หรือการปกป้องพื้นที่ธรรมชาติอย่างน้อยร้อยละ 30 ของโลก ภายในค.ศ. 2030 ภายใต้กรอบงานคุณหญิง-มณฑริชออล

วิทยาศาสตร์พลเมือง

นอกจากความรู้ดั้งเดิมของชุมชน การใช้แนวทางและเครื่องมือวิทยาศาสตร์ที่เข้าใจง่าย รวมถึงเครื่องมือดิจิทัล จะช่วยให้ชุมชนสามารถสำรวจป่าและเก็บข้อมูลต่าง ๆ รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ ประเมินสภาพป่า และออกแบบแผนการจัดการป่าบนฐานของข้อมูล เพื่อฟื้นฟูดูแลทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการเรียนรู้วิทยาศาสตร์พลเมือง เพื่อการทำแผนการจัดการป่าชุมชน

รีคอฟ ประเทศไทย (RECOFTC Thailand) พัฒนาระบบการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือทำจริง และเป็นพี่เลี้ยงคอยสนับสนุนให้ชุมชนสามารถทำแผนการจัดการป่าชุมชนที่มีข้อมูลรองรับ สอดคล้องบริบทพื้นที่ และพร้อมรับมือทั้งวิกฤตความหลากหลายทางชีวภาพและโลกรวน

1

ทบทวนแผนการจัดการป่าปัจจุบัน

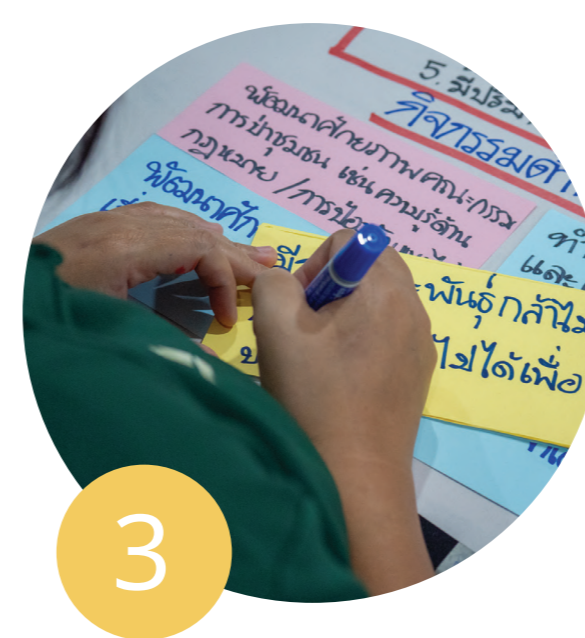
เพื่อให้ทราบข้อควรปรับปรุงหรือหากชุมชนยังไม่เคยมีแผนการจัดการป่า สามารถเข้าร่วมอบรมเพื่อเตรียมทำแผนได้เช่นกัน

2

อบรมเครื่องมือการเก็บข้อมูลเศรษฐกิจ-สังคม และความหลากหลายทางชีวภาพ

สนทนากลุ่มย่อยเพื่อให้ได้ข้อมูลเศรษฐกิจ-สังคม และประเมินความต้องการใช้ทรัพยากรในชุมชน และวางแผนตัวอย่างในป่าชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพ

3

อบรมการใช้ข้อมูลเพื่อการทำแผนจัดการป่า

วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บได้ เพื่อประเมินสภาพป่าทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนหรือความเสี่ยงต่อทรัพยากร แล้วออกแบบแผนและกิจกรรมในการจัดการป่าที่สอดคล้องบริบทโดยมีการทำเวทีประชาคมของชุมชน

4

ประเมินแผนการจัดการป่าด้วยตัวชี้วัด CF-NET Index

หรือ Citizens' Forest Network Index เป็นตัวชี้วัดที่นำเสนอคุณภาพของการจัดการป่าชุมชน เพื่อใช้เป็นฐานในการปรับปรุงแผนการจัดการป่าอย่างสม่ำเสมอ

สิ่งที่ชุมชน
ได้รับ

รายการของชนิดพืชและสัตว์ สำหรับเป็นฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน

แผนการจัดการป่าชุมชน

รายงานสถานการณ์การจัดการป่าชุมชนจาก CF-NET Index

กระบวนการเรียนรู้

เพื่อการำแผนการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

ชุมชนวางแผน เลือกจุดสำรวจทรัพยากร

ใช้หลักวิชาการ เพื่อให้ได้ข้อมูลตัวแทน
สำหรับประเมินสุขภาพป่า

เก็บข้อมูล เศรษฐกิจ-สังคม

โดยการสนทนากลุ่มย่อย เพื่อให้ทราบ
ความต้องการใช้ทรัพยากร

เรียนรู้การใช้เครื่องมือ และแนวทางทางวิทยาศาสตร์

เพื่อเก็บข้อมูลทรัพยากรในป่า

ชุมชนเก็บข้อมูล ความหลากหลายทางชีวภาพในแปลง

ทั้งชนิดพืชและสัตว์ ปริมาณและความถี่ที่พบ
วัดขนาดต้นไม้และการปกคลุมของพืชและชนิดพันธุ์อื่น ๆ
ที่ไม่ใช่ไม้ เพื่อประเมินความสมบูรณ์ของป่า

วางแผนในจุดสำรวจ ทรัพยากรที่เลือก

นำข้อมูล ที่บันทึกมาวิเคราะห์

เพื่อประเมินสภาพความสมบูรณ์ของป่า
และความเสี่ยงต่อทรัพยากร

บันทึกข้อมูลทรัพยากร ลงในแบบฟอร์ม บันทึกข้อมูล

ทำประชาคม

โดยเชิญสมาชิกป่าชุมชน
ที่ไม่ได้ร่วมทำแผนการจัดการป่ามาหารือ
และขอฉันทามติก่อนนำแผนไปใช้

ชุมชนออกแบบแผน การจัดการป่าชุมชน

ให้สอดคล้องกับข้อมูลเศรษฐกิจ-สังคม
และข้อมูลทรัพยากรในป่า

ชุมชนมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ลงมือทำตลอดกระบวนการ โดยชุมชนจะได้เรียนรู้และทำจริงตั้งแต่การเก็บข้อมูลด้วยตนเอง จนถึงการนำข้อมูลมาวิเคราะห์และออกแบบแผนการจัดการป่า

ตัวอย่างความสำเร็จจากป่าชุมชนชายเลนบ้านแหลมมะขาม จังหวัดตรัง

ชุมชนได้นำข้อมูลไปปรับปรุงแผนการจัดการป่าชุมชนชายเลน
ของตนเอง โดยให้ความสำคัญกับการปลูกหญ้าทะเล เพื่อฟื้นฟู
พื้นที่ชายฝั่งที่เสื่อมโทรม นำโดยกลุ่มสตรีในชุมชน

ขยายผลจากชุมชน

สู่โอกาสกับผลลัพธ์ระดับประเทศ และเป้าหมาย 30x30

1

ต่อยอดสู่กระบวนการส่งต่อความรู้ ที่เน้นสร้างคน

การเรียนรู้วิทยาศาสตร์พลเมืองโดยชุมชนได้ลงมือทำจริง จะช่วยสร้างความมั่นใจให้ชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ จนสามารถสร้างวิทยากรชุมชนและกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งต่อความรู้ให้คนนอกชุมชน เช่น กิจกรรมดูงานหรือทัศนศึกษาสำหรับเยาวชนและคนรุ่นใหม่

2

เพิ่มโอกาสเข้าถึงการสนับสนุน ทางการเงิน

ข้อมูลที่นำเชื่อถือจากเครื่องมือวิทยาศาสตร์และดิจิทัลและแผนการจัดการป่าชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ช่วยแสดงศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรและเพิ่มโอกาสให้ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม

3

โอกาสเชื่อมข้อมูลสู่ฐานข้อมูล ระดับประเทศและขับเคลื่อนเป้าหมาย 30x30

ยกระดับข้อมูลที่จัดเก็บด้วยระบบดิจิทัลสู่การใช้งานระดับประเทศ เช่น

เว็บไซต์ฐานข้อมูลป่าไม้ภาคไทรเมือง thaicfnet.org และตัวชี้วัด CF-NET Index

อัปเดตข้อมูลสู่เว็บไซต์ฐานข้อมูลป่าไม้ที่จัดการโดยชุมชน เพื่อเพิ่มโอกาสที่ภาคส่วนต่าง ๆ จะสามารถค้นพบข้อมูลและสนับสนุนชุมชน พร้อมแปลงข้อมูลสู่รายงานสถานภาพการจัดการป่าชุมชน โดยมีตัวชี้วัด CF-NET Index ใน 3 มิติ

E

สิ่งแวดล้อม

S

เศรษฐกิจและสังคม

G

ธรรมาภิบาล

ระบบคลังข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย

ข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพที่ชุมชนเก็บอย่างเป็นระบบอาจส่งให้ภาครัฐ ช่วยให้ฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ส่งเสริมการจัดการและติดตามความหลากหลายทางชีวภาพอย่างต่อเนื่อง ใช้เป็นหลักฐานของการอนุรักษ์ในพื้นที่ ซึ่งช่วยเปิดทางสู่การพัฒนาและรับรองพื้นที่ป่าชุมชนในฐานะพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกเขตพื้นที่คุ้มครอง (Other Effective Area-Based Conservation Measures หรือ OECMs) ตามเป้าหมาย 30x30

เสียงจากตัวแทนชุมชน

คุณพานิช มูลเชื้อ

ป่าชุมชนบ้านพร้าว
จังหวัดสระแก้ว

“

ความหลากหลายทางชีวภาพสำคัญมากกับการกำหนดแผนการจัดการป่า การเก็บข้อมูลทำให้เรารู้ว่าสิ่งไหนเริ่มสูญหายไป เราจะได้ทำแผนในการฟื้นฟูหรือขยายพันธุ์ทรัพยากรเพิ่มสามารถอนุรักษ์ไว้สู่ลูกหลาน”

คุณสุกัญญา วรดี

ป่าชุมชนบ้านสระสี่มุม
จังหวัดราชบุรี

“

เราภูมิใจที่ได้นำวิทยาศาสตร์พลเมือง ที่ได้เรียนไปถ่ายทอดต่อ เป็นวิทยากรสอนวางแผนสำรวจทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชนตามหลักวิชาการ รวมถึงบุคคลทั่วไปและโรงเรียนที่มาเยี่ยมชมป่าชุมชนด้วย”

คุณสายสมรส พนบุตร

ป่าชุมชนบ้าน
ทับทิมสยาม 07
จังหวัดศรีสะเกษ

“

หลังได้เรียนรู้วิธีเก็บข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเป็นทางการทำให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพเราสามารถเสนอกิจกรรมดูแลป่าที่เหมาะสมกับปัญหาในป่า จนสามารถเขียนโครงการเพื่อขอรับทุนจากรางวัลลูกโลกสีเขียวได้”